

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 6.

Tisdagen den 26 september.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 31, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 7 september 1914 (nr 182) angående förbud mot lufttrafik över svenskt område, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudan antagen av andra kammaren.

§ 2.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 20, med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.; och

nr 23, angående särskilda bestämmelser vid krig eller krigsfara beträffande vissa undervisningsanstalter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 7 september 1914 (nr 182) angående förbud mot lufttrafik över svenskt område.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes första särskilda utskottets memorial, nr 2, angående ersättning till vaktpersonalen hos första särskilda utskottet.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 6.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bergquist* under 3 dagar fr. o. m. den 28 september.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.4 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 27 september.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 33, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 20, med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudan antagen av andra kammaren.

§ 2.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 34, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 23, angående särskilda bestämmelser vid krig eller krigsfara beträffande vissa undervisningsanstalter, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudan antagen av andra kammaren.

§ 3.

Justerades protokollet för den 21 innevarande september.

§ 4.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 22, angående anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten; och nr 25, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning.

§ 5.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Herr talman! Herr Skoglund har till mig riktat en fråga, hurvida jag vore beredd lämna meddelande om de åtgärder för en ökning av träkolsproduktionen, som vidtagits och som äro nödvändiga för att de i marknaden nu utkommande gasgeneratorernas bränslebehov skall från början kunna fyllas.

Jag vill då till en början erinra om att statsmakterna under de senare åren vidtagit vissa stödjande åtgärder för befrämjande av gasgeneratordrift. Under riksstatens nionde huvudtitel är för budgetåret 1939/40 ett anslag uppfört å 100,000 kronor till befrämjande av ökad användning av inhemskt motorbränsle. Av detta anslag ha under året vissa bidrag utgått till stödjande av verksamheten på området. Å tilläggsstat för innevarande budgetår ha vid urtima riksdagen äskats ytterligare 500,000 kronor för ändamålet.

Sedan statens vednämnd i början av september tillsattes ha inom densamma omedelbart vidtagits åtgärder för en ökad träkolsproduktion. Förhandlingar pågå och väntas avslutade innevarande vecka med bilfirmor och tillverkare av gasgeneratorer, om säkerställande av tillgången på träkol för träkolsdrivna bilar. Vidare pågå förhandlingar med sammanslutningar och distributionsföretag för att åstadkomma ett rationellt ordnande av den ökade träkolsproduktionen och av en träkolsservice för ifrågavarande bilar.

Samtliga vedkontor ha anmodats att propagera för en ökad träkolsproduktion, att anordna instruktionskurser i kolning samt att skyndsamt avgiva förslag till ytterligare åtgärder för att stimulera denna produktion. Kungl. Maj:t har i konselj den 22 september beviljat ett anslag å 2,000 kronor till vissa instruktionskurser av detta slag. Åtgärder ha vidtagits för ökad avverkning å statens skogar, och Kungl. Maj:t har beslutat, att statsbidrag skola kunna erhållas till smärre kolugnsanläggningar för att stimulera det privata initiativet till en ökad träkolsproduktion. Betydande möjligheter finnas att öka produktionskapaciteten vid såväl domänstyrelsens anläggningar som vid den enskilda kolframställningen. Undersökningar pågå om användning av torkad träflis i stället för träkol, och åtgärder komma, om så erfordras, att vidtagas för kolning av vissa lager av torr massaved.

Vednämnden införskaffar fortlöpande uppgifter om fabrikationen av generatorgasdrivna bilar samt kommer att övervaka, att träkol finnes tillgängligt.

Vidare yttrade:

Herr **Skoglund**: Jag ber att få tacka herr statsrådet för det utförliga svaret, och jag skall med några få ord söka klargöra, varför jag riktat denna fråga till statsrådet.

När lastbilägare och andra, som äro i behov av motordrivna fordon, började förstå, att de kanske under en lång tid framåt icke skulle få olja i vanlig utsträckning, skyndade de sig att beställa gasgeneratorer för träkolsdrift. Ett flertal verkstäder voro också, dess bättre kan man säga, beredda att igångsätta en tillverkning av dylika generatorer. Enligt uppgifter som jag sett i dagens press har ett stort ledande företag inom bilbranschen meddelat, att det var färdigt att redan under oktober lämna ut hundra generatorer i veckan. Ett annat företag nämnde en siffra på 300 i månaden o. s. v. Det finnes med andra ord utsikter till att vi inom relativt kort tid skola ha ett ganska stort antal träkoldrivna fordon i marknaden färdiga till användning. Jag har under den senaste tiden träffat flera lastbilägare och ledare av trafikföretag, som ha sport, hur man skulle kunna säkra sig beträffande tillgången till trä-

Svar på fråga. (Forts.)

kol. De ha hänvänt sig till bolag och större skogsägare, som bruka kola, och funnit, att dessa skogsägare i de flesta fall redan kontrakterat med järnbruken beträffande årets kolning. Då bilägarna ifrågasatt möjligheten av en utökning av årets kolning, ha vederbörande skogsägare gjort den, jag skulle tro, fullt riktiga invändningen, att det vore så litet kolved huggen och att det föreläge svårigheter icke blott att få fram veden utan även att anskaffa skogsarbetare för huggning. Det var efter ett sådant samtal, jag tillät mig rikta denna fråga till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Jag räknade med att genom statsrådets svar skulle upplysning erhållas angående statsmakternas åtgöranden i detta avseende och att detta svar skulle bli vägledande för dessa motorfordonsägare.

Jag upprepar mitt tack till herr statsrådet. Jag tror, att det är bra, att man fick veta, vad som från statsmakternas sida åtgjorts i denna fråga. Jag skulle vilja tillägga, att jag icke tillhör dem som anse, att statsmakterna måste garantera dessa bilägare, att de under alla förhållanden skola få träkol, utan jag tror, att de böra ha klart för sig, att det åligger dem själva att genom direkta uppgörelser med skogsägarna säkra sig tillgången till kol. Jag tror, att det också är riktigt, som statsrådet framhöll, att domänverket påskyndar sina avverkningar och kolningsarbeten samt vidare att skogsägarorganisationerna anmodas att propagera för och göra vad de förmå för att få till stånd en ökad kolning. Jag tror också, att vi måste räkna med att det kan bli en konkurrens mellan järnbruken och träkolsgeneratorerna om konsumtionen av träkol och att vi då måste tänka oss in i att det också kan bli en höjning av träkolpriset, en vad jag skulle vilja kalla måttlig höjning, som vi icke skola förhindra, ty i annat fall tror jag icke, att vi få fram något träkol. Vi ha i tidningarna sett, att oljan tillåtits stiga med 3 öre per liter, under sådana förhållanden få vi nog räkna med att träkolen i någon mån fördyras, och det få vi taga med jämnmood.

Herr De Geer i Lesjöfors: Jag tror, att man i allmänhet gör sig skyldig till överdrift, när det gäller våra möjligheter att förse både järnbruken och den nytillkomna bildriften med träkol. Den springande punkten är givetvis träkolpriset. Få vi ett tillräckligt högt pris på träkol, komma också träkolen fram. Jag vill icke angiva någon bestämd gräns, men jag tror, att om vi låta träkolpriset stiga till den nivå vi hade 1937, således mellan 25 och 30 kronor per läst, så träder man icke järnbruksintresset för nära, och då får man även fram träkol. Jag vill påpeka, att träkolsmarknaden nu är mycket smidigare och reagerar hastigare än under det förra kriget, därför att det tillkommit nya metoder. Jag vill såsom exempel nämna skorstensmilorna, samt små, mycket billiga ugnar, som vi icke hade tidigare. Om vi som sagt icke ha för lågt maximipris, komma också träkolen fram. Jag tror överhuvud taget icke på maximipris härvidlag, utan jag håller före, att marknaden bör få utveckla sig relativt fritt, dock att naturligtvis ett visst samarbete med myndigheterna skall äga rum. Vad järnbruken beträffar är ju träkolsmarknaden ganska väl organiserad, så att det på detta område finnes möjligheter till samarbete. Förhastade åtgärder skola vi akta oss för. Huvudsaken är, att man får veta priset, och är det tillräckligt lockande, komma också träkolen, utan att järnbrukens intressen trädas för nära.

Herr Lithander: Herr talman! Huvudsaken är, att vi få produktionen i gång på detta område. Det betyder icke så mycket, om det blir ett högre eller ett lägre pris, huvudsaken är att vi skaffa oss en vara, som kan produceras inom landet, och i tillräcklig mängd, så att man icke i samma utsträck-

Svar på fråga. (Forts.)

ning som nu får bevittna, att en mycket stor del av vår biltrafik praktiskt taget är lamslagen.

Jag ber att få erinra om att denna fråga sedan ett tiotal år tillbaka dragits fram flera gånger av representanter på Norrlandsbänkarna och från andra håll. Men myndigheterna, Kungl. Maj:t och riksdagen, ha ställt sig mycket oförstående härtill. Hade så icke varit fallet, hade vi nu i detta ögonblick varit i ett mycket bättre läge än vi för närvarande äro. Jag vill för min del med glädje hälsa varje försök att sätta liv och fart i denna fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Jag vill med anledning av den siste talarens anförande säga, att statsmakterna under de senaste åren vidtagit åtgärder för att främja användningen av träkol vid bildrift, på det att vi skulle bli mera oberoende av importerad vara. Det har emellertid varit andra mycket starka intressen, som icke velat medverka till denna utveckling. Av denna anledning stå vi nu, där vi för ögonblicket stå. Åtgärder äro emellertid vidtagna, och det är alldeles självfallet, att de som sitta i vednämnden förstå, vilka åtgärder som böra vidtagas för att säkra den tillgång på denna vara som man anser vara behöfvlig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 6.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Forslund** erhöi på begäran *Svar på fråga.* ordet och yttrade: Herr talman! Herr Janson i Frändesta har till mig framställt tre olika frågor, som emellertid alla sammanhånga med det förhållandet, att luftskyddschef är oavlönad. Herr Janson frågar först, huruvida jag observerat, att denna omständighet medfört, att respektive distrikts polischef undantagslöst utsetts till luftskyddschef. På denna fråga vill jag svara, att en av de grundläggande principerna för organisationen av vårt luftskydd är den, att polischefen skall vara luftskyddschef. Med uppdraget att vara luftskyddschef följa nämligen befogenheter, som mycket nära ansluta sig till dem, vilka polischefen som sådan har att utöva. Jag vill emellertid meddela, att i fyra fall annan än vederbörande polischef utsetts till luftskyddschef.

Herr Janson frågar vidare, huruvida jag anser, att särskilt i medelstora och mindre städer, där polischefen personligen måste handhava såväl sin ordinarie krävande befattning som luftskyddscheffbefattningen, luftskyddet kan få den ledning, som nuvarande läge oundgängligen kräver. Till svar härpå får jag meddela, att enligt vad jag inhämtat svårigheter i några fall visserligen synas ha uppstått för luftskyddschefer att på ett tillfredsställande sätt lösa de med planläggningen och förberedelserna för luftskyddet förenade uppgifterna, men att enligt stadgande i luftskyddslagen luftskyddschef i dylikt fall äger påkalla biträde av kvalificerad personal.

Återstår slutligen herr Jansons sista fråga, nämligen den om jag ämnar vidtaga åtgärder för att avlönade personer, som ha möjligheter att i tillräcklig grad ägna sig åt uppgiften, skola kunna anställas som luftskyddschefer. På denna fråga vill jag svara, att jag icke för närvarande överväger förslag till bestämmelser rörande arvode åt luftskyddscheferna.

Härpå anförde

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, men på grund av innehållet i det svar som herr statsrådet lämnade på den sista frågan måste jag säga, att tacket från min sida närmast blir ett artighetstäck.

Svar på fråga. (Forts.)

Jag har genom att taga del av dessa förhållanden, så gott sig göra låtit, fått den bestämda uppfattningen, att det långt ifrån är väl ordnat på detta område, som det nu är. Vi veta, att polischefens ordinarie arbete först och främst är tillräckligt betungande och håller en man fullt sysselsatt. Men vi ha också i dessa dagar sett, hurusom polismyndigheterna genom de svårigheter som uppkommit på grund av den knappa tillgången på bensin fått en arbetsbelastning, som de ha mycket svårt att klara. Vi veta ju också, att vid en sådan utveckling, att luftskyddet skulle behöva träda i effektiv funktion — det skulle då bli under krigsförhållanden — kommer polismyndigheten att utöver sina ordinarie uppgifter få en hel rad av andra maktpåliggande sådana att sköta. Det är väl då icke tänkbart, att polischefen även skall kunna hinna med att på ett tillfredsställande sätt taga hand om den viktiga uppgiften att leda luftskyddet. Såvitt jag förstår, måste här tillsättas chefer som ägna sig så gott som uteslutande åt denna uppgift, och i varje fall torde detta vara nödvändigt i medelstora och större städer.

Det finns vid denna riksdag ingen möjlighet att komma längre, men jag ber att få återkomma vid ett senare tillfälle.

Vidare anfördes ej.

§ 7.

Svar på fråga. Ordet erhöles på begäran av

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som yttrade: Herr talman! I anledning av herr Senanders till mig riktade fråga rörande vissa förhållanden sammanhängande med den nyligen utfärdade kungörelsen angående familjebidrag under förstärkt försvarsberedskap och mobilisering får jag anföra följande:

Att tillämpningen av de utfärdade bestämmelserna vållat svårigheter i vissa hänseenden torde till stor del sammanhänga med det förhållandet, att de först inkallade värnpliktiga redan befunnit sig i tjänstgöring, då bestämmelserna om de höjda bidragen utfärdades. Därav följer nämligen helt naturligt tidsutdräkt och andra svårigheter vid anskaffandet av nödiga intyg och uppgifter. I fråga om de värnpliktiga, som komma att inkallas längre fram, torde proceduren komma att te sig betydligt enklare, särskilt om det genom radiomeddelande givna rådet följes att ombesörja ansökningarna om familjebidrag redan före inryckningen. För underlättande av ansökningsförfarandet kommer emellertid formulär till en förenklad ansökningsblankett att inom de närmaste dagarna fastställas.

Vad slutligen beträffar det påtalade förhållandet, att familjebidragen utbetalas i efterskott, betingas detta av att man icke i förväg kan veta, när tjänstgöringen kommer att upphöra. En förskottsbetalning kan nämligen knappast komma i fråga, då slutpunkten för den tid, för vilken bidrag erhålles, såsom här är fallet, är obestämd.

Vidare anförde:

Herr Senander: Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet för hans svar. Jag måste emellertid säga, att det svar, statsrådet gav på frågan angående möjligheterna av en ändring i den bestämmelse i kungörelsen, som avser utbetalning av familjebidrag i efterskott månadsvis, vållar stor besvikelse. Det skulle väl i alla fall kunnat ordnas åtminstone på det sättet, att man betalat ut dessa bidrag veckovis i efterskott eller att det på ett eller annat sätt i sådant fall, där det varit särskilt behövt, kunnat lämnas för-

Svar på fråga. (Forts.)

skott. Jag tror icke, att det skulle vållat några större administrativa eller andra svårigheter.

Vad sedan beträffar förenklingen av ansökningsproceduren, så noterar jag självfallet med tillfredsställelse, att man ämnar gå in för en förenkling av densamma. Men nog måste jag säga, att denna förenkling icke har så stort värde, då man ändå måste vänta, i många fall ända upp till en hel månad, innan man kan få ut de pengar som de inkallade så väl behövde redan från början för att klara de nödvändigaste utgifterna.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Med anledning av vad herr Senander här framhållit skulle jag vilja komma med några repliker.

Vi få ju icke glömma, att det i åtskilliga fall är s. k. krisförvaltningar som ha att ombesörja utbetalningarna av dessa familjebidrag, d. v. s. förvaltningar med rätt ovan personal. Det är också alldeles självklart, att det åtminstone under en övergångstid icke går att pålägga dessa förvaltningar en alltför tung arbetsbörda. Det har ju också, som alla känna till, varit ganska besvärligt som det nu har varit.

Jag vill för min del icke alls förneka, att det är besvärligt för folk att vänta en hel månad på sina familjebidrag, men det går väl i alla fall icke för sig att säga, att hela saken har intet värde, därför att pengarna komma en månad i efterskott. Pengarna ha ju i alla fall sitt värde, när de komma, och vet man på förhand, att man har denna tillgång, så är det också säkert, att den uppskattas såsom värdefull.

Emellertid få icke kammarens ledamöter glömma det förhållandet, att den kungörelse, som Kungl. Maj:t utfärdat, har utfärdats utan att Kungl. Maj:t därtill haft befogenhet. Egentligen hade det varit Kungl. Maj:ts skyldighet att vänta därmed tills riksdagen sammanträtt. Nu ha vi alltså hos riksdagen begärt syndernas förlåtelse för denna självrådighet. Men det är under sådana omständigheter ganska naturligt, att regeringen icke har gått till yttersta gränsen för sina önskemål i alla de fall som här kunna inställa sig. Detta är ju en sak, som skall av riksdagen prövas, och det är helt naturligt detta som gör, att jag icke tänker vidtaga någon genomgripande ändring i denna kungörelse, förrän riksdagen sagt sitt ord i saken.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 8.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 20, med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring m. m.; samt

till första särskilda utskottet propositionen, nr 23, angående särskilda bestämmelser vid krig eller krigsfara beträffande vissa undervisningsanstalter.

§ 9.

Föredrogs första särskilda utskottets memorial, nr 2, angående ersättning till vaktpersonalen hos första särskilda utskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. vissa
åtgärder för
reglering av
prisbild-
ningen på
stenkol m. m.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

I en den 15 september 1939 dagtecknad proposition, nr 15, hade Kungl. Maj:t, under återopande av ett propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, dels hemställt om riksdagens bemyndigande att träffa avtal, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda protokoll anförts, med en särskilt bildad importörsorganisation, dels ock föreslagit riksdagen att å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln för Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder upptaga ett anslag av, förslagsvis, 20,000,000 kronor.

Utskottet hemställde — efter förmälan bl. a. att regleringsåtgärderna då mera fullföljts genom bildandet av den av Kungl. Maj:t avsedda importpoolen, Svenska kolimportörers förening av 1939 u. p. a. — att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att med svenska kolimportörers förening av 1939 u. p. a. träffa avtal av den huvudsakliga innebörd, som framginge av statsrådsprotokollet över finansärenden den 15 september 1939;

b) å den av Kungl. Maj:t den 26 augusti 1939 med stöd av riksdagens beslut angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40 fastställda förskottsstaten under sjunde huvudtiteln för Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder upptaga ett anslag av, förslagsvis, 20,000,000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Domö, Johansson* i Fredrikslund, *Ohlin, Velanders, Bagge, Anderson* i Norrköping och *De Geer*, som ansett, att vissa i reservationen angivna delar av utskottets yttrande å sid. 5 och 6 i det tryckta utlåtandet bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

I anslutning till den i reservationen föreslagna motiveringen hade samma reseranter yrkat, att b) av utskottets hemställan skulle erhålla följande lydelse:

»b) å den av Kungl. Maj:t den 26 augusti 1939 med stöd av riksdagens beslut angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40 fastställda förskottsstaten under sjunde huvudtiteln för Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder upptaga ett anslag av, förslagsvis, 10,000,000 kronor.»

2) av herrar *Domö, Johansson* i Fredrikslund, *Velanders, Bagge* och *Anderson* i Norrköping, som ansett, att — utöver vad som innefattades i reservationen under 1) — utskottets yttrande å sid. 5 i det tryckta utlåtandet i viss. i reservationen angiven del bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Anderson* i Norrköping: Herr talman! Det förslag som nu ligger på kammarens bord är ett led i strävandena att hejda eller åtminstone moderera prisstegringar, vilka, om de finge verka utan inskränkningar, skulle slå igenom på hela den svenska varumarknaden och åstadkomma en stegring av den inhemska prisnivån. Ingen invändning göres mot tanken att i denna situation gripa in med de medel som stå till buds och söka hejda en dylik prisstegring, särskilt när det gäller en sådan vara som kol, som ju intar en nyckelposition i prishänseende. Det har således gällt att i första hand hindra, att den onormala stegring av kolpriset, som inträdde strax efter krigsutbrottet, skulle slå igenom på den svenska marknaden och därigenom kanske få en bestående effekt

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

på prisnivån i vårt land. Det kan då vara försvarligt, att staten tar vissa förluster för att under en övergångstid reglera kolpriset. Tillsättandet av statens kolnämnd och bildandet av en importpool äro också åtgärder, mot vilka ingen principiell invändning kan göras. Det är alldeles säkert nödvändigt att skapa en fastare, en bättre organisation av kolhandeln och kolimporten. Tveksamhet måste däremot råda i fråga om hur långt man kan gå, med vilken grad av framgång man kan tänka sig att kunna genomföra en reglering och hur det skall vara möjligt att med hjälp av denna reglering hålla tillbaka en av importprisstegringen framkallad fördyring av priset på kol och koks. Allmänt anser man nog, att en prisstegring, som beror på en ökad knapphet på en vara, måste tagas. Att förhindra varje prisstegring genom att staten betalar skillnaden mellan det faktiska importpriset och det pris, som man anser önskvärt med hänsyn till prisnivån i landet, är givetvis omöjligt. Marknaden måste efter en tid kunna bära en så att säga normal prissförhöjning, som är vållad av en ökad knapphet på ifrågavarande varor. Vad man eftersträvar är en stabilisering på en rimlig nivå och ett fördröjande av en redan inträdd prisstegrings verkningar på sådana punkter, där den största risken föreligger för en återverkan på levnadskostnaderna. Detta är propositionens och utskottets inställning.

Reservanterna skilja sig från utskottsmajoriteten i två avseenden. Dels vilja reservanterna starkare än utskottsmajoriteten betona, att marknadspriset på kol snarast möjligt bör fastställas så, att statens kostnader för kolprisregleringen upphöra. Det är omöjligt att i längden med statlig subvention bevara en konstlad prisnivå. Bördan för vår folkhushållning skulle icke minskas, om vi genom statlig subvention sökte varaktigt hålla ett lägre pris på kol och koks än det som svarar mot den faktiska kostnadsstegringen, medan andra varor i motsvarande grad fördyrades genom nya eller förhöjda indirekta skatter, som föranledes av det genom subventionen framkallade offentliga medelsbehovet, eller också genom att de direkta skatterna av samma anledning höjdes. Det är med den motiveringen som reservanterna velat understryka, att den statliga förlustgarantien måste begränsas. Därför ha reservanterna föreslagit, att anslaget skulle nedsättas till tio miljoner kronor. Detta förslag om anslagets nedsättande till tio miljoner kronor står i samband med att såväl propositionen som utskottsmajoriteten ställt i utsikt, att man genom ett statligt ingripande i fråga om kolfrakterna skulle kunna åstadkomma en minskning av fraktkostnaderna på kol och därmed ett förbilligande av importerad kol och koks. Jag återkommer senare till denna tanke på en fraktreglering.

Den grupp reservanter i utskottet som tillhöra högerpartiet har vidare avstyrkt tanken på en differentiering av kolpriset genom försäljning av kol till vissa industrier till underpris. Mot detta subventionsförfarande kunna anföras mycket starka både principiella och praktiska invändningar. Utskottsreservanterna ha kort sammanfattat dessa sålunda, att ett sådant subventionsförfarande är tekniskt synnerligen svårhanterligt och kan få oförutsedda verkningar, att de statsfinansiella konsekvenserna äro svåröverskådliga samt vidare — och det är en mycket viktig synpunkt — att det icke kan bevisas, att man med denna subvention till enstaka industrier kan åstadkomma någon större effekt i fråga om prissättningen på dessa industriers produkter. Om man tar en sådan vara som cement, där kolpriset spelar en förhållandevis stor roll, så visar det sig, att en fördubbling av kolpriset icke medför mer än 10 procents förhöjning av cementpriset. Det framgår härav, att det kräves mycket betydande subventioner, för att man skall kunna åstadkomma en mera nämnvärd effekt på prissättningen av ifrågavarande industris produkter. När det är

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

fråga om järnindustrien, är verkan ännu mindre, och detsamma gäller tegelindustrien. Det visar sig sålunda, att kolprisets inverkan som produktionsfaktor på dessa industrier icke är av den storleksordningen, att det är troligt, att man genom måttliga subventioner skall kunna åstadkomma det åsyftade resultatet. Skall man nå det resultatet, får man ta till subvention av sådan storlek, att det ur statsfinansiella synpunkter är ägnat att väcka de starkaste betänkligheter. När det gäller dessa statsreglerade varor bör man såvitt möjligt hålla en enhetlig prisnivå. Hur väl man än söker sörja för alla möjliga tänkbara garantier för handhavandet av ett sådant subventionsförfarande, blir det lätt godtyckligt. Det kan få verkningar, som i olika hänseenden bli olyckliga. Vi ha därför ansett, att denna form av subvention bör avvisas.

Även utskottsmajoriteten står uppenbarligen mycket betänksam inför prisdifferentieringen. Man framhåller, att utskottet icke kunnat undgå att känna betänksamhet inför tanken på försäljning av kol till olika industrier till olika priser. »När det gäller varor med central ställning i landets försörjning, synes dock icke rådligt» — heter det — »att utesluta möjligheten därtill, ehuru en dylik mellan olika industrier differentierad prissättning förutsätter ömtåliga och tekniskt svårbedömbara avvägningar och följaktligen bör tillgripas endast när synnerliga skäl därför tala.»

Det är ju alldeles tydligt, att även utskottsmajoriteten står ytterst betänksam inför tanken på en sådan prisdifferentiering och är starkt medveten om både de svårigheter och risker, som ett sådant subventionsförfarande skulle medföra.

Utskottets hela ställningstagande till denna proposition och det resonemang, som utskottet för, bygger i hög grad på meddelandet att regeringen planerar vissa åtgärder för att nedbringa fraktkostnaderna på kol. Det heter därom: »Med avseende å den inträdda frakthöjningen på kol har utskottet inhämtat, att förslag kommer att föreläggas Kungl. Maj:t i syfte att krigsriskerna för infrakt av kol överflyttas på staten. Tillika har utskottet inhämtat, att åtgärder övervägas ägnade att förebygga, att i priset på kol i svensk importhamn kommer att ingå täckning för oskäligen vinst på fraktfart, vare sig direkt eller indirekt till följd av en höjning av tonnagevärdena.»

Både utskottsmajoriteten och reservanterna ha på denna punkt konstaterat med tillfredsställelse, att ett sådant ingripande är att vänta. Jag tillät mig redan i remissdebatten att peka på denna utväg såsom en både principiellt och praktiskt mera tilltalande och lämplig utväg att åstadkomma den önskvärda återhållsamheten i fråga om kolprisernas inverkan på den svenska prisnivån än det subventionsförfarande, som föreslagits i propositionen. Jag kan därför icke annat än med tillfredsställelse notera, att åtgärder planeras i sådant syfte. Men jag vill inte försumma detta tillfälle att understryka, att man även på den punkten måste gå fram med försiktighet. Det hade varit önskvärt att riksdagen beretts tillfälle att pröva dessa frågor i ett sammanhang. Nu ha vi i dag ett förslag om subventionsförfarande, när det gäller kolpriset, och så få vi kanske om någon vecka eller ett par veckor ett nytt förslag om ingripande från det allmännas sida för att nedbringa priset på kol på den svenska marknaden. Det kan inte annat än verka desorganiserande på denna statliga regleringspolitik att man på detta sätt så att säga går fram på två fronter, där någon koordination åtminstone hittills icke kunnat skönjas. Nu är det möjligt att man ansett, att åtgärder äro så brådskande att man inte har kunnat vänta med framläggandet av den nu behandlade propositionen i avvaktan på att man skall kunna finna någon form för frakthereglering. Men jag tror det varit bättre, om man satt in ansträngningarna från början på åtgär-

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

der att reglera frakterna och därmed kunnat åstadkomma en mera direkt effekt, som kanske hade kunnat göra kolsubventionen överflödig. Nu, när man får två subventionsförfaranden, blir det naturligtvis ännu svårare att överblicka de statsfinansiella konsekvenserna av dessa ingripanden.

Jag har redan framhållit, att man måste gå fram med försiktighet även när det gäller ingripande på fraktmarknaden. Hur önskvärt det än kan synas vara att staten på detta sätt underlättar både export och import — ty den tanken har ju framkastats, att man inte skulle låta fraktregleringen stanna vid åtgärder för att underlätta importen, utan man skulle även låta åtgärderna gälla exporten — så måste man ha klart för sig, att de statsfinansiella möjligheterna äro begränsade och att även praktiska skäl tala för en begränsning.

Man bör också se till, att inte åtgärder vidtagas, som skulle leda till en ekonomisk disposition av det svenska tonnage. Den faran ligger ju nära till hands, att om staten skulle överta krigsriskförsäkringen helt eller till väsentlig del, så skulle den maning till återhållsamhet och försiktighet beträffande tonnagets disposition bortfalla, som eljest skulle föreligga. En del av det dyrbara svenska tonnage kan bli insatt på särskilt riskfyllda trader och förloras. En sådan åtgärd skulle naturligtvis ur nationalekonomisk synpunkt icke vara önskvärd. Med det svenska tonnage fraktas laster inte bara till vårt land, utan även till t. ex. våra nordiska grannländer. Vi få vara försiktiga, så att inte den svenska statskassan belastas i onödan med kostnader, där fördelarna inte bara komma vårt land till del utan även andra länder.

Jag har velat framhålla denna synpunkt, därför att det kan vara bättre att man gör det på detta stadium än på ett senare stadium, då propositionen redan föreligger. Denna fråga har ju också ett mycket nära samband med den fråga vi nu behandla.

När man nu skall gå till en reglering av frakterna får man emellertid inte bara ensidigt tänka på krigsriskförsäkringen, låt vara att den spelar en mycket betydande roll för fraktkostnaderna, utan uppmärksamheten måste även inriktas på andra faktorer, som i hög grad fördyra fraktkostnaderna. Jag tänker på ersättningen till personalen, som kanske inte fått den allra lyckligaste utformning i det avtal, som nu gäller, och även andra åtgärder, som skulle vara ägnade att på ett naturligt sätt förbilliga frakterna utan att därför onödigtvis ingripa i rederinäringen.

Efter detta skall jag övergå till att säga några ord om prispolitikens inriktning. Det har ju från både regering och riksdag betonats, att de prisreglerande åtgärderna i första hand böra genomföras på frivillighetens väg. Det framhölls redan i våras, när vi behandlade maximiprislagen, och det har sedan flera gånger understrukits. Jag tror för min del, att man kan komma mycket långt genom en samverkan mellan de allmänna organen och de sammanslutningar, som representera den enskilda företagsamheten. Jag tror det skall vara möjligt att genom frivillig överenskommelse åstadkomma en kontroll över utbudet på vederbörande marknadsområden, som även innebär en garanti mot oskäligen prisuppskrivningar. Så långt det är möjligt bör man givetvis — och det är ett intresse för både staten och de enskilda — begränsa statens direkta ingripande och undvika ett subventionsförfarande. Jag tror inte det behöver råda någon principiell motsättning på den punkten.

Nu har från näringslivets sida — både från enskilda och från organisationerna — betonats, att man är beredd att frivilligt medverka och att man önskar få tillfälle att göra detta. Man är beredd att frivilligt underkasta sig vissa åtgärder i prismodererande syfte. Både jordbrukets, handelns och industriens

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

organ ha uttalat sig i den riktningen, och det har inte varit bara platoniska uttalanden utan de ha också åtföljts av handling. Det har gjorts aktningvärda försök ifrån organisationernas sida att hålla tillbaka oberättigade tendenser till prisstegring. Jag tror man särskilt skall ge ett erkännande åt vad som i detta avseende gjorts inom den enskilda handeln. Resultatet är ju, att prisstegringen, detaljprisstegringen, ännu inte har blivit mera än något över en procent. Det hade säkerligen inte stannat vid detta, om man inte från handelns organisationer hade medverkat i syfte att hålla tillbaka prisstegringstendenser. Även jordbrukets organisationer ha ju deklarerat sin beredvillighet i samma syfte, och från industriförbundet som organ för industrien föreligger ett initiativ, som pekar i samma riktning. Det avser att genom industriförbundets branschorganisationer åstadkomma en utvidgad och fortlöpande kontroll över prisbildningen och ett förhindrande — åtminstone under en övergångstid — av prisstegringar, som icke äro berättigade. Jag tror att detta är ett initiativ, som är värt att från statsmakternas sida hälsas med tillfredsställelse, och jag hoppas, att samarbetet mellan de olika organisationer, som jag nu har nämnt, och prissakkunniga skall i fortsättningen ge sådana resultat, att man från statens sida icke skall behöva gripa in med extraordinära åtgärder i prisreglerande syfte.

Vad man kan räkna med såsom uppnåbart är, vad jag framhöll i början, att man under en övergångstid kan moderera återverkningarna på den svenska marknaden av de prisförhöjningar, som förr eller senare givetvis måste komma att slå in över vårt land på grund av ökade importpriser för våra importvaror och ökade fraktkostnader. Det säger sig självt, att det är omöjligt att med de medel, som stå oss till buds, i längden hindra en sådan prisstegring att utöva inverkan på den svenska marknaden, men det är önskvärt att man så mycket som möjligt fördröjer den och att man gör övergången så mjuk som möjligt. Det föreliggande förslaget syftar ha vi således ingen invändning emot. Vi ha vissa invändningar mot den praktiska utformningen, och vi vända oss särskilt mot det, såvitt vi kunna se, i onödan föreslagna subventionsförfarandet för vissa industrier. De synpunkter, som varit vägledande för vårt ståndpunktstagande i utskottet, finnas angivna i den reservation, som beträffande punkt 1) har avgivits av högerns och folkpartiets ledamöter gemensamt och beträffande punkt 2) av högerreservanterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de yrkanden, som framställas i dessa reservationer.

Herr De Geer i Lesjöfors: Herr talman! Jag ber att å folkpartiets vägnar få framhålla, att inte heller från vår sida några principiella erinringar göras mot det förslag, som vi i dag behandla. Den åtgärd, som vi här skola godkänna, var en riktig åtgärd. Den var företagen i rätt tid och har haft goda verkningar. Däremot äro vi betänksamma, när det gäller att lämna en så stor blancocheck till regeringen som fallet blir, om utskottsmajoritetens önskan bifalles. Vi vilja begränsa åtgärderna till tillfälliga, där man framför allt när resultat genom psykologisk verkan, och det har ju just den här åtgärden redan gjort. Det var ett alexanderhugg i rätt tid, som inte tills dato har kostat statskassan något men ändå haft god verkan. Jag hoppas det skall bli möjligt att göra liknande hugg i framtiden på prisutvecklingens område. I konsekvens med denna försiktighet ha vi också yrkat, att beloppet skall nedsättas från 20 miljoner till 10 miljoner kronor, och vi hoppas, att inte ens de 10 skola behöva tagas i anspråk.

Vad industrien beträffar ha vi inte, i olikhet med högern, avgivit någon

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

reservation, och det är av den anledningen, att utskottsmajoritetens uttalande redan är så försiktigt och drar upp så skarpa gränser, att någon reservation är överflödig. Det heter ju där, att en differentierad prissättning bör tillgripas endast då synnerligen starka skäl tala för ett dylikt ingripande. Jag vill i detta sammanhang säga, att vårt ställningstagande icke alls dikterats av några politiska motiv, någon socialiseringsskräck eller önskan att göra »politiska kol». Det har uteslutande varit praktiska synpunkter. Det är inte så säkert, att de föreslagna åtgärderna komma att utgöra den broms på prisstegringen, som man väntar. Tvärt om, man kan därigenom bromsa de naturliga regulativ som inställa sig, främst en måttlig prisstegrings återverkningar på vedmarknaden. Här har framförts tanken på att subventionera vedhuggningen. Låt bara stenkolspriset stiga måttligt, så kommer vedproduktionen i gång av sig själv! Det har från vederhäftigt håll sagts mig, att en prisstegring upp till 35 å 40 kronor på stenkol och motsvarande på koks icke utövar något nämnvärt inflytande på den ömtåliga hyresmarknaden.

Jag skall ta ett annat aktuellt exempel. Järnhanteringen är ju en av våra största bränsleförbrukare i landet vad gäller såväl olja, elektrisk kraft, stenkol som ved. När nu priset på stenkol stiger, kan järnhanteringen i stigande utsträckning ersätta stenkol med ved, och det göres redan nu. I Värmland exempelvis startades redan den 2 september av järnbruken en omfattande kampanj för huggning av stubbar. Den dag som i dag är ha flera tusen kubikmeter stubbar avverkats. Det lilla företag jag själv representerar räknar med att den 1 oktober ha nedbringat sin stenkolsförbrukning till hälften, från 3,000 till 1,500 ton per år, men då ha vi räknat med ett stenkolspris av 35 å 40 kronor per ton. Få vi nu genom statssubvention kolen till 30 å 35 kronor per ton, ja, då ha vi gjort en mycket dålig affär. Men för landet är det givetvis bättre, om vi tillåta en naturlig prisstegring på stenkol upp till den nivå jag har nämnt, 35 å 40 kronor. Då stimulera vi vedproduktionen och vi göra icke hyresmarknaden någon skada.

Jag nämnde här järnhanteringen. Jag vill inte underlåta att framhålla, att under de pågående utskottsförhandlingarna ökades våra betänkligheter mot detta förslag, som utformats av utskottsmajoriteten, genom att det kom till vår kännedom, att vissa underhandlingar pågingo mellan järnhanteringen och finansministern och som avsågo att begränsa en prisstegring på järn. Vi hålla givetvis finansministern räkning för att han slår ett slag för den svenska valutan och söker motverka prisstegringar på det viktiga område, som järnhanteringen är. Men här kan han förvisso icke göra något alexanderhugg. Det är en så komplicerad och ömtålig hantering, att där riskerar man just förverkligandet av de farhågor, som framhållits av den föregående talaren. Det har sagts, att dessa underhandlingar varit — jag vet inte vad jag skall använda för uttryck — ganska skarpa. Det har framförts ultimativa krav från båda sidor. Båda parterna ha, sägs det, fastlåst sig i sina positioner. Om det skulle vara tillåtet att låna ett uttryck från storpolitiken har det i viss mån varit ett pokerspel. Jag vågar uttrycka den förhoppningen, att det inte skall utveckla sig på det sättet att järnhanteringen, för att alltjämt låna ett uttryck från den politiken, skall få sitt München på detta område och naturligtvis inte heller finansministern, utan att vi kunna få en hederlig kompromiss, som anstår våra demokratiska institutioner.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

Herr **Råstock**: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsarbetet rörande denna fråga åtminstone på det sättet, att jag åhört alla föredragningarna och större delen av de principiella debatter, som förts i ärendet, har jag tagit mig friheten att begära ordet här omedelbart efter reservanterna. Jag vill då börja med att konstatera den erkänn samma och modesta ton, som såväl herr Anderson i Norrköping som herr De Geer i Lesjöfors anlagt. Jag tycker, att kammarens ledamöter därav borde ha fått den uppfattningen, att man i själva verket icke har kunnat undgå att ge regeringen sitt erkännande för vad som gjorts, och detta »in amplissima forma», för att använda ett uttryck, som ibland brukar höras från denna plats. Det hade bara fattats, att vi hade lyckats övervinna *alla* svårigheter. Jag förråder ingen större hemlighet, om jag säger, att jag tror mig veta från samtal med sådana av andra avdelningens ledamöter, som tänka ungefär som jag, att utskottets motivering är upplagd såsom ett försök att ena alla. Jag är ledsen över att det icke gick, men jag hoppas ändå, att det skall kunna tjäna såsom underlag för ett riksdagsbeslut, som enligt min mening kommer att få goda verkningar.

När man här talar om de olika detaljerna, tror jag icke, att man behöver gå så förfärligt långt in på dessa. Därtill är jag för min del dessutom allra minst skickad; jag är varken affärsman eller nationalekonom, icke ens utredningsman i frågan. Jag har tittat på saken ur vanlig enkel medborgerlig synpunkt. Och eftersom jag och de flesta här närvarande voro med under världskriget och sågo alla de olägenheter, som inflationen då förorsakade, och voro med om fredskrisen med dess enorma påfrestningar på det svenska samhället, måste vi för vår del taga i betraktande varje åtgärd, som kan vidtagas för att förekomma en sådan olycka som en inflation. Vi måste hälsa varje sådan åtgärd med tillfredsställelse. Jag är fullkomligt säker på att ute i landet bland dem, som minnas, huru det var ställt under den tiden, har man den uppfattningen, att det är nödvändigt att gripa in för att få så drägliga förhållanden som möjligt på prisutvecklingens område. Om jag sålunda erkänner, att de erfarenheter jag varit med om under världskriget så att säga ligga i botten, måste jag å andra sidan säga, att *när* man har dessa erfarenheter, bör man *nu* börja i tid med sina motåtgärder. Detta har gjort, att vi inom utskottet icke kunnat taga upp de andra frågor, som ha ett visst sammanhang med den nu förevarande, utan ha måst arbeta med största skyndsamtet för att få fram denna fråga till ett avgörande. Detta ha även riksdagens kamrar givit ett uttryck åt genom att bevilja omedelbar remiss till utskottet av propositionen. Det förhåller sig även på det sättet — vilket erkändes av den förste och jag tror även den andre ärade talaren — att det här är fråga om en vara, som intar en viss nyckelposition i fråga om prisbildning. Med detta har jag naturligtvis icke velat säga, att utskottet förbisett fördelen av en enhetlig behandling av ärendena. Men, mina damer och herrar, det är så med de övriga ting vi ha till behandling inom första särskilda utskottet, att de myndigheter och institutioner, som äro beroende av riksdagens beslut för att »sätta i gång», liksom i detta fall på alla håll äro mycket angelägna om att få ett snabbt beslut. Man måste taga en sak i sänder.

När man här talar om möjligheten av en differentiering, vill jag påpeka, att utskottsmajoriteten icke på något sätt har sagt, att det skall vara en differentiering. Vi äro lika tillfredsställda som någonsin de båda första talarna här, om det kan åstadkommas tillräcklig effekt genom frivilliga uppgörelser. Men vi kunna icke vara blinda för att läget vilken dag som helst kan vara sådant, att det nödvändiggör, att det finns andra möjligheter för dem, som svara för landets öden i denna bistra tid. Jag vill se dem, som skulle

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

vilja sitta i den ställningen och bokstavligen talat vara bundna till händer och fötter. Jag vet icke, vad herrarna skulle säga i en sådan situation. Jag tror, att man bör medge litet rörelsefrihet åt de ansvariga, även om denna frihet, såsom utskottsmajoriteten säger, ekonomiskt skall hållas inom så trånga gränser som möjligt. Det finns ingen inom utskottsmajoriteten, som har lust att slösa bort något av skattedragarnas pengar. Vi höra alla till dem, som få vara med och skramla ihop pengarna, både direkt och indirekt. Och jag kan bestämt deklarerat, att vi icke ha någon som helst åstundan att enbart för att göra av med pengar vara med om att anvisa de belopp, som Kungl. Maj:t begär. Vi ha endast önskat bereda regeringen möjlighet att efter hand vidtaga de åtgärder, som kunna visa sig ofrånkomliga i det labila och svåra läge, vari vi nu befinna oss.

Det har också här talats litet om knappheten på kol och att man skulle taga vara på de möjligheter man kan ha till import. Jag kan med anledning därav icke neka mig nöjet nämna, att jag i går vid ett sammanträde, som icke hade med riksdagen att göra, från framstående järnvägsledare fick bekräftad den upplysning vi fått i utskottet, att hittills har icke vare sig England eller Tyskland höjt sitt utlastningspris på kol med mer än cirka 2 kronor per ton. Prisläget är alltså ungefär detsamma som förut för tyska och engelska kol och prisskillnaden dem emellan densamma. Och anledningen till denna skillnad är ingen hemlighet: det beror på att kvalitéerna äro så pass olika, som de äro. Vidare har det meddelats oss i utskottet, att stenkolsexportörerna i såväl England som Tyskland äro fullt redobogna att sälja kol i samma utsträckning som tidigare. Det kan icke vara farligt att meddela den svenska riksdagen, att förhållandena för närvarande äro sådana. Om man sedan kan få förverkligat det förslag, som regeringen förelagt riksdagen angående eliminering helt eller delvis av de högre fraktkostnader, som uppstå på grund av krigsförhållanden, så har man kommit ett ganska långt stycke på väg för att hålla priserna något så när normala.

Det kan icke falla mig in att uttala mig i så bestämda ordalag, som herr De Geer gjorde, men det framgår av den kungl. propositionen och enligt min mening även av utskottsmajoritetens förslag, att vi icke äro främmande för en måttlig prisstegring på även hushållsbränsle. Och med den stora roll, som bränslet spelar för att hålla hyrorna på en något så när dräglig nivå, är det högst viktigt, att den sidan av saken även i fortsättningen beaktas. Vi ha icke givit oss in på några subtila försök att skissera upp det ena och det andra. Men jag tror mig våga göra det påståendet, att ingen i utskottet, vare sig bland majoriteten eller reservanterna, är i stånd — jag upprepar det för tredje gången — att i nuvarande labila läge bestämt säga, huru man skall förfara i det ena och andra avseendet. Varken herrar reservanter eller de talare, som hittills hava uppträtt, våga därvidlag påstå något positivt. När det ligger så till, och när vi i utskottsmajoriteten, såsom jag sade i början av mitt anförande, vilja ha både frivilliga uppgörelser med näringsorganisationerna och möjlighet till andra ingripanden, så förstär jag icke, vad det kan vara att invända emot utskottets här föreliggande förslag.

Så några ord om kolpriset och dess inverkan på priset på ved. Jag kan icke underlåta att säga, att kolpriset spelar en roll icke enbart för bestämmande av vedpriset, det griper in även på andra områden, exempelvis ett så viktigt område som den elektriska energien. I leveranskontrakten med vattenfallsstyrelsen och, om jag icke är alltför dåligt underrättad, även med övriga stora kraftleverantörer, är intagen en klausul av det innehållet, att om kolpriset stiger med ett visst antal kronor per ton och levnadskostnaderna i övrigt

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

stiga med ett visst antal enheter, så är vederbörande leverantör berättigad att företaga justering uppåt av taxorna. Det är enligt mitt sätt att se nödvändigt att beakta verkningarna även på det hållet. Och vad veden beträffar tror jag mig våga säga, att med den starka konkurrens om veden, som det blir även vid en måttlig höjning av kolpriset, finns det ingen anledning till oro. Härtill kommer också, såsom herr De Geer påpekade i ett inlägg beträffande generatorgasdrivna bilar, att dessa också äro en part, som uppträder på marknaden. Såvitt jag förstår måste de som ha någon ved att sälja säkert få mångdubbla tillfällena att göra det. Jag tror icke heller, att priserna komma att bli sådana, att försäljarna få någon särskild anledning att klaga.

Herr talman! Det har icke varit min avsikt att bli långrandig. Jag har med dessa ord endast velat klargöra min och, som jag tror, utskottsmajoritetens inställning till det föreliggande spörsmålet. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr **Bagge**: Herr talman! Då vi här stå inför en åtgärd, som är av mycket stor principiell betydelse och som kan komma att ange riktlinjerna för framtiden i fråga om vår prispolitik, skall jag be att få med några ord försöka framhålla hur jag ser på saken. Jag gör detta icke därför att jag önskar framträda med polemik mot vare sig den ene eller den andre; jag vill bara, som sagt, försöka få fram hur jag ser saken.

Jag är alldeles ense — och det äro vi väl alla — med herr Råstock däruti, att om det är någonting, som vi ha lärt av erfarenheten tidigare, så är det detta, att en allmän inflation eller prisstegring är en mycket stor olycka för ett land och att den bör bekämpas med alla tillgängliga, effektiva medel. Jag kan desto hellre göra detta som jag icke vet, hur många gånger jag själv inför kammaren sökt visa och framhäva detta vid behandlingen av olika frågor, som här varit före.

Jag anser det emellertid vara nödvändigt, att man vid bedömandet av dessa saker håller isär å ena sidan den prisstegring, som äger rum på särskilda varor på grund av att det blivit mera ont om dem — på grund av den försvårade importen eller vad det må vara för anledning — och å andra sidan en allmän prisstegring eller inflation, sålunda en försämring av penningvärdet. Jag tror, att om man blandar ihop dessa båda saker, såsom icke sällan sker, är det ganska besvärligt att komma till några hållbara slutsatser. De ha ju väsentligen olika orsaker, dessa båda fenomen, och därför bör även politiken vid behandlingen av dem vara olika. När det gäller förändring av hela prinsnivån, penningvärdet, eller vad vi bruka kalla inflation, är det främst penningpolitiken som omfattar de åtgärder vi ha att ta till. Det är där, som vi då måste sätta in våra ansträngningar; på denna beror då väsentligen utvecklingen. Penningpolitiken ha vi icke fått något besked om och icke haft något tillfälle att tala om. Därför är det litet svårt att överhuvud kunna överskåda vad allt detta innebär, emedan penningpolitiken är en väsentlig sak i hela detta problem.

När det återigen gäller prisstegringen på särskilda varor — och det är ju det vi närmast äro inne på här — skulle jag tro, att det är alldeles nödvändigt, att vi måste låta en sådan prisstegring äga rum; den kan man icke komma ifrån. Den ökade knappheten på dessa olika varor måste få sitt uttryck i prisförändringar, eljest blir det rubbningar i användningen av varorna eller svårigheter med tillförseln eller produktionen, sålunda allt detta, som vi under årets lagtima riksdag mycket utförligt diskuterade vid behandlingen av propositionen om maximiprislag. Och det är ju faktiskt detta som vi nu äro

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

inne på här. Jag trodde, att man vid den tiden var ganska allmänt ense om att maximipriser, som icke motsvara själva marknadsläget, voro av ondo.

Emellertid finns det en sorts prisstegring, som är av en annan karaktär, och det är de prisstegringar som förorsakas av rena spekulationer, när man alltså höjer priset utöver vad som är betingat av marknadsläget. Dylika spekulativa prishöjningar kunna slå över på den allmänna prisnivån och åstadkomma en sådan allmän inflation, som vi vilja hindra och som man i detta fall kan hindra utan att råka ut för de bekymmer, som jag nyss talade om.

Det är även detta senare förhållande, som i propositionen nr 15 väsentligen anges såsom motiv för de ingrepp i fråga om kolhandeln och kolprissättningen, som denna proposition föreslår. Såvitt jag förstår är det ingenting att erinra emot den organisation av kolhandeln, som propositionen här föreslår; jag har för min del ingenting att erinra mot den. Jag tror väl, att den kan ha sina sidor i form av minskad export och ökade kostnader, men det får man ta på grund av de svårigheter, som annars skulle uppkomma genom den spekulativa prisstegringen. Men har man en gång tagit det steget och sålunda strypt till alla möjligheter till fantasipriser och till en prisstegring, som icke behövs, då behöver man enligt min mening icke gå vidare, då har man gjort vad som överhuvud behöver göras. Då behöver man icke heller tala om de 70 kronorna, ty dem kommer man icke upp till, utan man kommer, såsom av promemorian från finansdepartementet framgår, till helt andra belopp.

En helt annan sak är subventionen, och det är ju mot den reservanterna vända sig. Jag försöker framlägga detta så enkelt och tydligt jag kan, för att man skall få klart för sig, vad denna debatt gäller och vad detta beslut överhuvud gäller. Om subventionen från statens sida såsom medel för att hålla priserna nere fanns ingenting nämnt i propositionen till den lagtima riksdagen i år om maximiprislagstiftning. Och under debatten om denna proposition var det mycket påfallande, att man icke, så vitt jag kan erinra mig, talade ett ord om den utvägen. Det är alltså någonting, som riksdagen överhuvud icke har haft tillfälle att överväga. Det är en väg, som man slagit in på helt plötsligt, en helt ny linje med, såvitt jag förstår, vittutseende verkningar. För det första gäller vad som tidigare har sagts här i dag om de statsfinansiella verkningarna. Angående det belopp på 20 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t begär, anges det öppet och riktigt i propositionen, att det icke legat någon kostnadsberäkning till grund för denna siffra, utan att det är ett belopp, som tagits till endast för att få en viss gräns för anslaget. I själva verket kan man nog icke beräkna vad detta kan komma att gå till, i synnerhet om man skall gå längre på denna subventionsväg och hålla på någon längre tid därmed. Jag har försökt räkna på det så gott jag kunnat, och jag föreställer mig, att det icke är otroligt, att vi kunna komma upp till ett par hundratal miljoner om året, om man fortsätter på denna väg. Och kommer man upp till verkligt stora belopp, så föreligger klart inflationsfaran. Det är ju alldeles uppenbart, att tillsammans med de andra väldiga utgifter, som staten måste ikläda sig för försvarsberedskap och allt annat kommer man till så stora belopp, att då ha vi verkligen kommit till risk för vad herr Råstock och andra så riktigt varnat för, nämligen en allmän inflation. En sådan brukar ju taga vägen över statsfinanserna. Och då har man verkligen kommit ur askan i elden.

Det är ju nämligen på det sättet, att antingen måste man ta till rimliga belopp för subventionen, men då bli ju verkningarna på prisbildningen på senare produktionsstadier, såsom också framgår av departementets promemoria, homeopatiska. Jag har aldrig haft någon tro på homeopaten, icke heller på

Ang. vissa åtgärder för reglering av prispbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

detta område, och jag tror icke, att det blir något verksamt läkemedel. Detta beror ju helt enkelt på den omständighet, som anges såsom motivering för att man ingripit just i fråga om kolet, nämligen att kol ingår universellt i produktionen; kostnaderna komma att fördelas på så många olika delar av produktionen, att det totaliter blir en mycket liten verkan av en rimlig subvention. Är det återigen så, att man vill göra något, som kan vara av verklig betydelse, då måste subventionerna bli mycket stora, och då är faran där för inflation. Skulle han dessutom tillämpa detta beträffande flera varor än kol — och däremot är kanske icke så mycket att invända, om man en gång kommit in på denna bog; det finns många andra varor, som inta en liknande ställning — då kunna beloppen bli astronomiska och medföra en verklig förstörelse av penningvärdet och allt vad därav följer.

Nu kanske någon säger, att nu målar jag i svart och är en sådan där spåman, som ser mörkt på framtiden — det har jag visst blivit beskyldd för tidigare. Jag tror emellertid, att man har skyldighet att se sig för och pröva olika möjligheter, så att man icke ger sig in på linjer, som sedan visa sig ödesdigra. Därför tror jag, att subventionsvägen emot prisförhöjning redan på denna grund icke är framkomlig i någon större utsträckning, utan att den endast kan anlitas i mindre omfattning. Då får man begränsa det hela genom att sätta för en ordentlig rigel, ty eljest får subventionssystemet en benägenhet att åka vidare undan för undan.

Man har även som motivering framhållit, att man härigenom skulle få en jämnare fördelning av bördorna, så att icke allt skulle falla på de slutliga konsumenterna av de artiklar, som tillverkas med hjälp av kol. Det låter sig visst sägas. Men vi få ju komma ihåg, att vad den där fördelningen av bördorna genom skatter beträffar, så få vi säkerligen mer än rikliga tillfällen att tillämpa den ändå. Finansministern hade ett föredrag häromdagen, där han talade om, såvitt jag kommer ihåg, att kostnaden för den förstärkta försvarsberedskapen m. m. kan komma att gå upp till bortåt 500 miljoner kronor. Och eftersom inkomst- och förmögenhetsskatten uppgår till cirka 350 miljoner kronor, så betyder redan detta en mycket stor påfrestning i fråga om våra skatter, som, alldeles oberoende av vad man har för mening om beskattningen och hur den bör läggas, kommer att te sig redan tekniskt skäligen outförbar, om man skall lägga ändå mera därtill. Jag tror sålunda, att man får fuller väl tillfälle att överväga fördelningen av bördorna ändå utan att man skall söka upp speciella och ytterligare tillfällen härtill.

Den andra anledningen till att jag vänt mig mot subventionslinjen är den, att den måste medföra en allmän reglering inom näringslivet i alla de olika stadier, som härigenom skulle få sin produktion förbilligad. Ty om man icke gör det, kommer icke subventionen att gå dit man vill, nämligen till de slutliga konsumenterna, utan då kommer den att stanna på vägen hos sådana producenter, som fått sina produktionskostnader förbilligade men som i alla fall kunna sätta upp priserna och sålunda häva in subventionen såsom en extra vinst. En annan sak som man måste se till är att förbilligandet genom en sådan subvention icke kommer att påverka produktionsmetoderna på ett olämpligt sätt. Annars få vi ju en oekonomisk användning av de knappa råvaror vi ha, om vi sätta ned priserna och icke samtidigt se till, att varorna användas på ett förnuftigt sätt.

Jag skall be att få ta ett exempel, som redan varit före här i dag, nämligen frågan om sambandet mellan användningen av kol och ved. Sätter man ned priset på kol är det alldeles uppenbart, att detta kommer att få sin inverkan på användningen av ved, ty då användes ved i mindre utsträckning

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

och kol i större utsträckning. Jag har själv såsom villaägare en smula erfarenhet av hur det är när man skall göra en sådan här avvägning, om man skall elda med olja, kol eller ved. Helt naturligt är det då priset, som är den avgörande faktorn. Om man nu sätter ned kolpriset men icke samtidigt tillskapar någon sorts apparat med uppgift att se till att folk icke slösar med kol på det sättet att folk använder kol i fall, då ved lika bra kan användas — och därtill behövs ju en väldigt stor apparat — kommer man till en oekonomisk användning av kol, och då gör man icke någon nyttig gärning.

Detsamma gäller på alla möjliga olika punkter. En ofantligt invecklad reglering med en massa organisationer, nämnder och tjänstemän måste sålunda till, om man skall gå subventionsvägen och gå den på sådant sätt att det blir någon verklig effektivitet i det hela. Jag kan ju ta ett exempel ifrån Tyskland, varifrån det förefaller som om de här propositionerna hade lånat åtskilligt. Det är den tyska ekonomin, som tydligen varit föredöme för dem i många avseenden. I Tyskland har det ju visat sig, att om man en gång slagit in på sådana här prisregleringsvägar blir följden att man måste gå längre, längre och längre i fråga om reglering av näringslivet, ty annars stoppar det icke och man kommer till resultat, som icke äro önskvärda. Jag tror visst, att vi under de krigsår, som tyvärr tyckas stå framför oss, komma att bli tvungna att ha allsköns regleringar och ingripanden i olika hänseenden i näringslivet och i fråga om den enskildes ekonomiska dispositioner. För min del har jag alltid offentligen framhållit, att den s. k. planhushållningen, som var så modern för några år sedan, ingenting annat är än en krigshushållning, alltså en hushållning, som man kan bli tvungen att ta till vid krig eller vid sådana förhållanden, som krig medföra, och att den sålunda icke är en hushållning för fredliga och hyggliga förhållanden.

Med vad jag nu sagt har jag velat framhålla, att jag för min del icke har någon principiell invändning att göra emot att man under de förhållanden, som nu råda, tillgriper sådana här olika former av planhushållning, när det är nödvändigt. Jag tror att vi när vi en gång, såsom jag vill hoppas, kommit igenom allt detta, få slåss ännu en gång om dessa saker, och då få vi försöka att i så stor utsträckning som möjligt få bort dem. Såsom läget nu är har jag ingenting att invända emot att dylika ingripanden diskuteras och att man ser till om det är praktiskt nödvändigt och möjligt att komma fram på dessa vägar. De olägenheter som följa med dessa åtgärder äro emellertid lika stora i krig som i fred, och därför vill jag som min mening säga, att vi böra spara på dessa planhushållningsingripanden så mycket som möjligt och icke tillgripa dem i onödan. Vårt problem är att kunna hålla ut kanske i årtal under ett långvarigt krig runt omkring oss. Vid sådant förhållande måste vi hushålla med våra krafter, både de organisatoriska och de finansiella. I båda dessa avseenden, menar jag att subventionsmetoden är ytterst påfrestande. Att tillgripa den förefaller mig icke vara tillrådligt. Jag tror, som sagt, att om vi skola kunna komma igenom dessa år, få vi försöka se till att vi använda sådana metoder att vi ur finansiell synpunkt kunna spara så mycket som möjligt men även att vi få så litet som möjligt av sådana här organisationer, nämnder och tjänstemän. Vi bli nog tyvärr tvungna att ju längre tiden lider gå den vägen i alla fall. Men detta blir så mycket svårare, om vi redan från början tillgripa sådana metoder. De stå sig icke i längden. Det finns så mycket som arbetar emot och som undergräver en sådan organisationsapparat och dess möjligheter att arbeta, att vi icke kunna klara oss genom ett krig, om vi behöva ta itu med åtgärder, som redan från början leda till att organisationsapparaten

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

kommer i gång. Ju längre vi hålla på med detta, och i ju större utsträckning det sker, desto svårare blir det att klara det hela.

Till sist, herr talman, skall jag bara be att få nämna en sak, som icke direkt hänger samman med de här diskuterade åtgärderna. Kungl. Maj:t har nämligen i den föreliggande propositionen nr 15 sagt, att det är endast på grund av att medel behöva äskas för detta ändamål som Kungl. Maj:t begärt riksdagens medverkan till detta, och Kungl. Maj:t har endast anmält förordningen om importregleringen. För min del vet jag ju mycket väl att det lär anses, att Kungl. Maj:t har full konstitutionell befogenhet att göra en importreglering, i den mån den icke medför avgifter eller monopolbildningar eller dylikt. Men det är ju i alla fall på det sättet att när Kungl. Maj:t gått att göra importregleringar tidigare — jag tänker nu exempelvis på jordbruksregleringen och på många andra sådana saker — har Kungl. Maj:t i alla fall gått till riksdagen med detta, liksom Kungl. Maj:t gjort det i många andra fall i fråga om den ekonomiska lagstiftningen, där Kungl. Maj:t har befogenhet att ensam besluta. När vi nu stå inför åtgärder, som äro så ytterligt genomgripande som dessa importregleringar och exportregleringar, har jag såsom min åsikt velat framhålla, att regeringen bör förelägga frågan för riksdagen, detta naturligtvis i den mån så överhuvud taget är möjligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna.

§ 11.

Herr statsrådet *Strindlund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 24, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

nr 26, angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd;

nr 27, angående anvisande av medel för anordnande av förbättrade signalförbindelser för den militärmeteorologiska informationstjänsten; och

nr 28, angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.

§ 12.

Föredrogos följande från första kammaren överlämnade protokollsutdrag:

nr 38, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner: nr 22, angående anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten, och nr 25, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor,

nr 40, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner: nr 24, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m., nr 26, angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å

levnadskostnadernas höjd, och nr 27, angående anvisande av medel för anordnande av förbättrade signalförbindelser för den militärmeteorologiska informationstjänsten, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt

nr 41, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 28, angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Samtliga dessa inbjudningar blevo antagna av andra kammaren.

§ 13.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till första särskilda utskottet propositionerna:

nr 22, angående anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 24, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

nr 25, angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning;

nr 26, angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd; och

nr 27, angående anvisande av medel för anordnande av förbättrade signalförbindelser för den militärmeteorologiska informationstjänsten; samt

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 28, angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.

§ 14.

Fortsattes behandlingen av första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för reglering av prishöjningen på stenkol m. m.

Därvid anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få redogöra för hur jag ser på såväl de ting, i vilka alla inom utskottet varit ense, som också på de punkter, där meningsskiljaktigheter ha gjort sig gällande, samt — skulle jag vilja tillägga — kanske också försöka att klargöra på vilka punkter meningsskiljaktigheter verkligen föreligga. Det är nämligen icke alls riktigt klart, att det som säges i reservationerna verkligen står i strid med den uppfattning, som hyllas av majoriteten.

Om jag då börjar med de saker, om vilka alla äro ense, är, såsom herr Bagge redan sagt, det väsentliga väl ändå, att detta ganska långtgående steg till att behandla hela det svenska folkets kolförsörjning såsom en enda stor affär,

Ang. vissa åtgärder för reglering av prishöjningen på stenkol m. m.

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

där alla de olika inköpskällorna samlas i en enda pool för att sedan oberoende av inköpsprisen fördelas till konsumenterna, vunnit allmän anslutning, fastän det är ett mycket stort avsteg ifrån det, som under normala förhållanden har ansetts som riktigt. Jag skulle vilja tillägga, att jag instämmer med herr Bagge i att denna stora enighet är framkallad av det extraordinära läget och att härav icke kunna dragas några slutsatser om vad som är riktigt under andra förhållanden. Det viktigaste nu är ju emellertid, att vi alla äro ense om, att allt kol, som kommer till Sverige, och även det kol, som före krigsutbrottet och före prisstegringen fanns i Sverige, skall behandlas såsom en gemensam tillgång, att priset på detsamma skall behandlas enhetligt, och att ingen enskild på denna för vårt lands försörjning så viktiga vara skall kunna skaffa sig en onormal vinst.

Detta är den första punkten, och den har ju lett till, såsom alla veta, att det bildas en importpool eller låt mig säga ett importmonopol, som i sig förenar alla de olika importkällorna. Det är uppenbart att dessa olika källor skulle ha levererat kol till mycket olika priser. Vi ha därvidlag att tänka på det i landet föreliggande kollagret, som inköpts till låga priser, och vidare på den kolimport, som vi hoppas på från olika håll, om också till priser, som mycket avsevärt ligga över de gamla, samt slutligen på en import, där priset i allra högsta grad blivit höjt på grund av krigsriskerna. Detta senare gäller importen västerifrån. Om hela denna marknad lämnades att sköta sig själv skulle det uppenbarligen gå så som det alltid måste gå vid sådana tillfällen, nämligen att det högsta priset blir det bestämmande och att alla, som kunna skaffa kol till lägre priser, få vad vi väl alla skulle kalla en oförtjänt inkomst på hela folkhushållets bekostnad. Således: enigheten sträcker sig till att vi skola behandla vår kolfråga såsom en gemensam angelägenhet.

Man kan emellertid gå ett steg längre. Det är icke bara så, att inköpskällorna skola behandlas som en enhet och utförsäljningspriserna göras i stort sett enhetliga, utan alla äro ense om, att staten i viss utsträckning skall bidra till att priset på kolmarknaden hålles nere. Jag säger detta därför, att man i diskussionen stundom uttalar sig, som om å ena sidan majoriteten och regeringen vore anhängare av vad vi kalla subvention, medan å andra sidan stå de, som icke vilja veta av någon subvention annat än möjligen under en kortare övergångstid. Detta är emellertid en oriktig föreställning. Alla grupperna inom utskottet ha nämligen enat sig om, att man skall försöka hålla frakterna nere, icke bara genom att man berövar redarna den krigsvinst, som de skulle kunna bereda sig genom att driva upp värdet på sitt tonnage, och icke bara genom att man kontrollerar frakterna så, att i dessa icke kommer att ingå något oskäligt element av prisstegring, utan även därigenom att staten övertar en högst betydande del av fraktstegringen genom att den ikläder sig krigsriskerna. Det är väl ingen som låtit förleda sig av talet om att övertagandet av krigsriskerna icke är subvention. Om någon föreställde sig, att man kan överta riskerna för landets försvar utan att detta kostar pengar, så vore detta inte mera egendomligt än den uppfattningen, att staten skulle kunna överta krigsrisker för produktionen utan att detta kostar pengar. Jag skall icke alls uppehålla mig vid en diskussion om vad som är subvention eller icke. Alla måste inse, att det tillskott staten får göra är ett tillskott, som kommer att belasta budgeten och som kommer att tas ut i form av skatt, alltså en subvention. Jag kan försäkra denna kammare, att förr eller senare kommer en proposition på riksdagens bord, i vilken man presenterar en räkning på vad denna krigsriskförsäkring har kostat och som skatte- dragarna skola betala. Om det hela nu ordnades så, vilket jag emellertid icke

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

skulle anse såsom mest lämpligt, nämligen att denna krigsriskförsäkring skulle falla på det nu föreslagna 20-miljonersanslaget, och vi behölle den vanliga formen för krigsriskförsäkring och läte staten från detta anslag betala premierna med 1 å 2 procent, hade det varit uppenbart redan från början, att ett dylikt förbilligande varit en subvention. Men även om det icke kommer att gå till på det sättet, utan man i stället väljer den vägen att krigsförsäkringsnämnden beträffande kolfrakterna förklarar, att i dessa icke skall ingå försäkringspremie, är det uppenbart, att de förluster nämnden gör på denna affär måste täckas av statsverket, alltså av skattebetalarna. Jag har velat säga detta därför att man därigenom slipper en diskussion om principen, nämligen frågan om man skall subventionera kolimporten eller icke. Alla äro i verkligheten ense om, att vi skola subventionera kolimporten. Man tvistar bara om huruvida denna subvention redan från början skall maximeras vid det som åtgår för att täcka krigsriskpremierna. I fråga om bestämmandet av utförsäljningspriset skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att om man kunde vara säker på att de priser, som nu gälla i engelsk hamn, bli bestående, någon subvention utöver krigsriskförsäkringen icke skall bli nödvändig. Ingen av oss kan emellertid i nuvarande läge uttala någon grundad mening om det pris, som de kolproducerande länderna komma att begära av oss i fortsättningen. Om det skulle visa sig, att detta pris stiger till en sådan höjd, att vi måste anse det skäligt, att de svenska konsumenterna få en sådan nödvändighetsvara som bränsle till ett lägre pris, vore det väl märkligt, om vi i förväg redan genom ett uttalande här skulle avhända oss möjligheten att gå utöver den subvention, som ligger i krigsriskpremierna. Att alla måste vara intresserade av att denna subvention hålles inom så tränga gränser som möjligt, tror jag ingen behöver tveka om. Allra minst är det därför sannolikt, att regeringen, som skall skaffa medel icke bara till dessa utgifter utan även till andra, på den punkten använder mer pengar än som är nödvändigt.

Jag skall i det här sammanhanget be att få säga några ord om den fara, som ansetts ligga i ett nedpressat kolpris och dess inverkan på priset på andra bränslen, till exempel ved. Det är ju uppenbart att när kolfrågan eller bränslefrågan i dess helhet behandlas, kan man icke bara se på priserna på stenkolen, utan att man också måste se på priserna på veden. Det är väl icke tänkbart att man från regeringens sida, när man skall överväga de åtgärder, som äro behövlige för att man skall få fram det nödvändiga bränsletillskottet, sätter kolpriset så lågt att det kan utgöra ett hinder för veden att komma fram i den myckenhet, som är nödvändig. Jag skulle snarare vilja säga, att i detta läge sträva alla krafter i det ekonomiska livet uppåt. Vi få spanna alla våra krafter för att kunna hålla någorlunda tillbaka, och vi kunna vara övertygade om, att även priset på kol kommer att bli så högt, att producenterna av ved komma att bli väl tillgodosedda.

Alltså, den saken är klar, och om vi då äro överens om, att man behöver ha fria händer, om det skulle visa sig, att kolpriserna stiga till nu icke förutsedd höjd, då kommer jag över till den andra punkten, på vilken kritiken satts in, eller där det talas om en differentiering av priset på kol till olika industrier. Utskottsreservanterna ha icke behövt tala om de svårigheter med vilka en dylik differentiering äro förbundna. Det känner var och en till. Men fastän en differentiering kan vara svår, tror jag att vi alla erkänna, att den i vissa fall är nödvändig. Jag vill erinra om, att redan det uttalande, som göres av utskottet därom, att man skall ta bort krigsriskpremierna för kol, innebär en differentiering gent emot alla andra varor, för vilka man ännu icke krävt, att frakterna skola förbilligas genom borttagandet av krigsriskpremierna. Hela utskot-

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

tet är sålunda ense om, att man skall differentiera ifråga om frakterna mellan olika varor, och man ser sålunda, att på vissa punkter tränger sig en sådan differentiering fram med nödvändighet. Jag frågar då: är det utan vidare klart, att den subvention, som ligger i att vi betala krigsriskpremierna för kol, skall komma all den verksamhet tillgodo, som konsumerar kol? Kan det icke tänkas, att vi kunna komma fram till det fallet, att en industri tillverkar sådana varor, att det icke finns anledning att förbilliga kolen för densamma utan industrien i fråga får betala fulla marknadspriset, och att de människor, som köpa dess varor, få betala ett högre pris för dessa? Jag skulle sålunda tro, att en differentiering redan från början är nog så naturlig på grund av de olika behov, som vårt näringsliv har, och att det vore oklokt att i förväg avhända sig densamma. Jag tror emellertid, att jag kan gå ett steg längre och lugna dem som tänka sig, att denna subvention utan vidare skulle innebära mycket stora förluster för statsverket. Jag vill då erinra om hur denna fråga om differentieringen av kolpriserna åt olika industrier ställer sig i praktiken. Vi ha under de senaste veckorna fått studera rapporter från de prissakkunniga rörande strävanden ifrån alla möjliga producenters sida att höja sina priser och de överläggningar, som på grund därav försiggå med dessa olika intressenter. Regeringens uppgift måste därvidlag vara att försöka övertyga dessa producenter om, att de måste vänta med sina prisförhöjningar eller hålla dem inom trängre gränser än vederbörande själva från början tänkt sig. Då uppstår frågan: varpå stöder man inom dessa industrier kravet på att få ta ut ett högre pris? Jo, en av de första punkterna är kolpriset, och man säger, att man måste räkna med så och så högt kolpris. Som vi alla veta vill vederbörande, när han gör sina kalkyler, hålla sig på den säkra sidan, och man säger t. ex., att man icke kan räkna med ett lägre pris än 47 kronor per ton. Ingen kan påstå, att när varan skall användas priset på kol verkligen blir detta. Under sådana omständigheter är det önskvärt att man från regeringens sida kan säga till industrien, att vi tro icke att priset blir så högt som ni säga, och om priset skulle stiga, garantera vi, att ni skola få kol till ett lägre skäligt pris. Detta betyder bara att staten övertar den eventuella risk, som ligger i att kolpriset under de närmaste månaderna icke kan med säkerhet bedömas.

Jag tror, att den som själv fått ta del av den motivering, som från olika industriers sida framföres för en höjning av priserna på det ena och andra hållet — och detta delvis mycket starkt — har en mycket stark känsla utav, att det är nödvändigt att man har i sin hand möjligheter att vid dessa förhandlingar garantera industrien ett visst fixt pris. Detta behöver icke betyda, att detta pris skall bli bestående hur länge som helst. När man även inom majoriteten i utskottet talar om, att det är fråga om en övergångstid, är detta alldeles riktigt. Förhållandet är bara att man icke vet hur länge denna övergångstid skall vara. Vi veta icke hur länge det dröjer, innan vi kunna komma tillrätta med alla de höjningar på priset, som man inom olika industrier i detta ögonblick kräver. Först när dessa saker äro genomarbetade, och först när förhållandena överhuvud taget klarnat, är det möjligt att på allvar ta upp frågan om de priser, som rimligen böra sättas på kolmarknaden. Det är ingenting annat som regeringen begärt än att man skall få andrum, och att vi skola mötas av åtminstone så mycket förtroende från riksdagens sida, att den säger, att den är villig att vänta tills vi på nytt kunna ta frågan upp till mera ingående behandling om de linjer, som skola följas ifråga om prissättningen. Jag hade hoppats, att den viljan till samarbete skulle ha visats från alla partierna i riksdagen. När det nu icke skett, kan jag bara uttala den förhoppningen, att detta icke betyder ett avgörande tecken på att vi även i fortsättningen, när det gäller

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

dessas betydelsefulla frågor, skola behöva stå splittrade — jag vill icke säga i två hälfter, men likväl så splittrade som i detta utskottsutlåtande, vilket icke kunnat få karaktären av ett resultat av gemensamma överläggningar.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Det förslag till reglering av stenkolspriset, som nu föreligger till kammarens prövning, har huvudsakligen motiverats av önskemålet att man i den mån så är möjligt skulle kunna bidra till ett bibehållande av det nuvarande penningvärdet. Jag finner för min del det mycket förstäligt, att regeringen mot bakgrunden av den rullning utför, som vårt penningvärde under förra krigsperioden i så hög grad var utsatt för, nu vill mana oss att i den mån det är möjligt se till, att en sådan penningförsämring i vart fall icke från första ögonblicket då krisen sätter in anmäler sig, utan att vi böra vidtaga sådana åtgärder, som i någon mån åtminstone skulle kunna begränsa dessa, såsom vi med rätta anse, ödesdigra verkningar.

När jag sagt detta behöver jag väl icke nämna, att det ur principiell synpunkt från min sida icke kan vara något att erinra emot det förslag, som här föreligger. Emellertid vill jag icke dölja, att jag för min del — och det är många som äro eniga med mig därom — har känt en viss tvekan inför det föreliggande förslaget. Denna tvekan hänför sig icke på något sätt till det, som i propositionen ansetts vara förslagets grundväsentliga syfte. Den ligger på ett helt annat plan, och jag skall tillåta mig att med ett par ord beröra den sidan av saken.

Det är uppenbart, att i ett läge som det nuvarande, då åtgärder från statsmakternas sida måste vidtagas för att i den mån det är möjligt sörja för vår bränsletillgång, man har grundad anledning räkna med, att det skall komma att ställas alldeles särskilt starka krav på att vårt behov av bränsle blir tillgodosett med inhemskt sådant. Jag tänker då närmast på vårt vedbränsle. Men om man har uppmärksamheten riktad på nödvändigheten av just detta senare, måste man också säga sig, att det är nödvändigt, att de åtgärder man på det ifrågavarande området går att vidtaga inte vid sin praktiska utformning bli av så långtgående natur, att man rentav försvårar, ja, kanske i vissa fall omöjliggör övergången till användande av inhemskt bränsle, där så rimligen kan och bör ske. Med vad jag nu anført skulle jag närmast vilja säga, att det är klart, att hur man än strävar att förbilliga stenkolspriset, bör detta enligt min mening inte få ske på ett mera långtgående sätt än att man kan ha anledning antaga, att det för de enskilda initiativtagarna i detta land på de platser, där man har skog att tillgå, finnes skäl för att hugga ved i betydligt ökad omfattning, ty endast genom att detta blir fallet, kan man påräkna, att vi inom rimlig tid kunna öka vår mobiliseringsbara tillgång av ved i den omfattning, som nu är nödvändig.

Det är alldeles uppenbart, att även om man i det nu iråkade läget inte på något sätt vill plädera för en alltför stor prishöjning på ved och vedprodukter, bör det å andra sidan vara klart, att det i ett sådant läge måste påkallas en viss förhöjning av vedpriserna. Det finns åtskilliga skäl, som tala för detta, och jag skall bara nämna ett par av dessa. Den omständigheten, att man nu finner det påkallat, att ved anskaffas och framforslas i större mängder än tidigare, gör, att man måste skaffa betydligt mera arbetskraft, som ägnar sig åt vedhuggning i skogarna. Just denna anskaffning av ytterligare

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

folk medför oavvisligen, att man får lov att räkna med att betala ett icke oväsentligt högre pris för huggningskostnader än som kanske hitintills varit fallet. Med de svårigheter, som man även har att räkna med i fråga om lastbilstrafiken, få vi vidare anse som ofrånkomligt, att i varje fall större delen av vedpartierna måste framfraktas och utforslas med hästfordon. Detta för med sig att arbets- och framforslingskostnaderna måste bli åtskilligt högre än vad vi under normala förhållanden haft att räkna med.

Jag har endast velat göra denna lilla erinran i detta sammanhang. Efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet alldeles nyss höll, kunde det kanske ha förefallit obehövt att erinra om detta. Det framgick nämligen klart och tydligt av hans yttrande, att det ingalunda är avsikten att man med de nu föreslagna åtgärderna skall skapa ett sådant läge, att det försvarar möjligheterna att få fram tillräckligt med bränsle ur våra skogar. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar vad herr finansministern i detta hänseende hade att anföra.

Om jag skulle tillåta mig att säga ytterligare ett par ord, skulle jag med anledning av att i denna proposition på ett par ställen talas om jordbruksprisernas ställning i den allmänna prisnivån vilja påpeka, att även om jag är på det klara med, att det i nuvarande läge inte ligger så liten vikt på, att man inte kritiklöst rusar åstad och låter priserna stiga hur som helst, så finns det dock skäl att medge en viss stegring även av jordbrukspriserna. Jag vill uttala den förhoppningen, att man inte avser att lägga hinder i vägen för den saken, i den mån det av andra skäl låter sig göra.

Jag skall inte ytterligare gå in på vad som här från olika talares sida har sagts rörande det föreliggande förslaget och det därpå grundade utskottsutlåtandet. Jag har så mycket mindre anledning att göra detta, som enligt min mening skillnaden mellan utskottets förslag och det förslag till hemställan, som reservanternas framfört på ett par punkter, i själva verket är ganska liten. Redan själva ordvalet i såväl utskottsutlåtandet som i reservationen ger vid handen, att det förhåller sig på det sättet. Och jag stärkes för övrigt i denna min uppfattning av det sakförhållandet, att överläggningarna i första särskilda utskottets andra avdelning i det allra längsta fördes på en linje och i en ton, som gav mig anledning tro, att man verkligen till slut skulle i stort sett kunna ena sig om utskottets hemställan.

När reservanternas t. ex. tala om, att sedan krigsrisikkostnaderna och de ökade frakterna avkopplats, skall man fortast möjligt återföra priset till sådan nivå, att det allmännas kostnader upphöra, säger ju utskottet om den saken endast — och det tror jag att man inte från något håll skall försöka jäva — att det ännu är för tidigt att yttra sig om denna sak, men att man förväntar, att så snart förhållandena klarna, frågan ånyo skall underställas riksdagen. Jag anser för min del, att vad utskottet i detta fall har sagt är alldeles riktigt, ty i det flytande läge, vari vi för närvarande befinna oss, torde näppeligen någon av oss kunna stiga upp och säga när den tidpunkt är inne, då man på sätt som reservanternas föreslå kan återgå till att låta marknaden bära alla övriga kostnader, om man bortser ifrån de ökade fraktkostnaderna.

Herr talman, med vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Man måste ställa sig synnerligen betänksam gentemot det förslag, som Kungl. Maj:t i denna fråga framlagt och som innebär, att 20 miljoner kronor skola ställas till förfogande för detta ända-

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

mål, ett belopp, som till sist får bestridas med skattemedel. Vi ha under debatten hört, att denna summa, om de prisreglerande åtgärderna skulle svälla ut till att omfatta även andra områden, och även om de begränsas till vad som nu ifrågasatts, kan komma att bli betydligt större.

Departementschefen säger i sin motivering, att han befarar, att kolprisets stegring kan bli ett aktuellt hot mot det svenska penningvärdet. Jag tror för min del, att t. o. m. en så viktig detalj i det stora hushållet, som kolet utgör, inte kan innebära ett dylikt hot. Jag skulle däremot vilja göra den uppfattningen gällande, att det kommer att innebära en vida större fara för penningvärdets stabilisering, om man fortsätter med den skattepolitik, som nu bedrivs och hittills har bedrivits, varigenom näringslivet i mycket hög grad berövas möjligheterna att i fortsättningen utveckla sig till det helas gagn, och ävenså om man i fortsättningen har det skäligen lindriga intresse för sparsamhet med allmänna medel hos stat och kommun, som hittills lagts i dagen. Detta innebär enligt min mening en mycket större fara för penningvärdet än vad det kan komma att röra sig om vid en prisförhöjning på kol. Hur litet en sådan i vissa fall betyder framgår av den promemoria, som återfinnes på sid. 9 i utskottsutlåtandet och som utarbetats av finansdepartementet.

Finansministern befarar också, att en höjning av jordbrukspriserna skulle komma till stånd. I detta avseende är jag ense med den siste ärade talaren, att det kan vara ett visst önskemål, att en sådan höjning kan äga rum, som tryggar förvärvsmöjligheterna på jordbrukets område och alltså ger jordbrukaren lön för mödan. Emot en sådan höjning tror jag inte att någon bör reagera, och den kan inte vara till någon skada för det allmänna ekonomiska livet i vårt land. Och den prishöjning, den indirekta belastning för jordbruket, som kan bli en följd av det stegrade kolprisets inverkan på priset på de artiklar, som jordbruket behöver, tror jag för min del ha mycket mindre betydelse i för jordbruket fördyrande riktning än en stor del av den lagstiftning, som tidigare kommit till stånd, t. ex. arbetstidslagen. I fråga om denna kan man måhända tala om för jordbruket fördyrande omständigheter.

Departementschefen säger vidare: »Licens för kolimport synes böra lämnas endast den, som ingått i poolen och i förhållande till denna iklätt sig förpliktelse att följa av poolen meddelade föreskrifter med avseende å de införda kolpartiernas försäljning, jämte sådana företag som importera blott för egen förbrukning. Poolmedlemmarnas inköp och fraktavtal böra före licensgivningen noggrant prövas av nämnden.» Det är alldeles givet, att om man stannar för en sådan anordning, som regeringen tänkt sig, få alla detaljer prövas och avvägas ytterligt noga, vilket tar sin tid. Det känna vi till sedan tidigare; det ligger i sakens natur. Men när man vet, att ett ögonblickligt avgörande många gånger är nödvändigt för att säkerställa landets tillgodoseende med en vara och att ett dröjsmål kan innebära en betydlig fördyring, förstår man, att denna licensgivning kan lägga en hämsko på handelns frihet och icke leder till ett rationellt handhavande av dessa ting.

Det heter vidare i departementschefens yttrande: »Med den här föreslagna anordningen vinnes, att staten kommer att helt behärska prissättningen på kol — och i viss mån även på olika industriprodukter — utan att någon minskning av kolimporten till landet behöver befaras uppkomma till följd av statens ingripande.» Det är just uttalandet i den sista satsen, som jag ställer mig mycket frågande inför. Genom de erfarenheter vi ha av statliga ingripanden veta vi, att man visserligen kan fixera priset och införa bestämmelser, men det är därför inte sagt att svenska folket — och detta är det

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

väsentliga — får tillgång till de varor det gäller just vid dessa tillfällen.

Finansministern säger vidare: »Utgiftens storlek kan emellertid för närvarande icke överblickas.» Därför är det också skäligen likgiltigt, om anslaget uppgår till 10 eller 20 miljoner kronor, ty det kommer icke att stanna vid någondera summan. Riksdagen står i detta avseende i begrepp att fatta ett beslut, som icke medger något bedömande av vilka belopp man till sist pålägger skattebetalarna. När man därtill hör det sägas under debatten, att det kan komma att gälla hundratals miljoner kronor, om denna utveckling fortsätter, då inser man ännu mera vikten av att man noga överväger den rent principiella ståndpunkten, innan man går vidare på denna väg. Anslaget kan alltså inte maximeras. »Siffran är naturligtvis godtyckligt vald», heter det på sid. 4 i utlåtandet.

Herr De Geer i Lesjöfors gav i sitt anförande uttryck åt en tankegång, som jag anser vara fullt riktig, nämligen att det kan uppstå en viss likgiltighet hos förbrukarna av en vara, när staten garanterar ett visst pris på densamma. Jag skulle härtill för min del vilja foga den reflexionen — man har erfarenhet av det på många områden — att när andra betala vad det kostar, iakttages det mindre sparsamhet i förvaltningen. Det är alldeles säkert riktigt vad en framstående industriidkare yttrade till mig härom dagen, att det vore ytterligt olyckligt, om staten införde sådana bestämmelser, att de för vederbörande icke innebära samma maning till sparsamhet och en ekonomisk syn på saken som fallet är, när de bli tvingade att tänka på varje öre de ge ut. Jag tyckte herr De Geer anförde ett synnerligen belysande exempel på denna sak. Han berättade, att man endast med anledning av den situation, i vilken vi nu befinna oss, i Värmland brutit loss tusentals stubbar för att använda och nyttiggöra till bränsle. Det är just den rätta vägen, som den hårda nödvändigheten tvingar oss in på, nämligen sparsamhetens väg. Jag skulle för min del ingalunda ogärna se, om den De Geerska stubben vore den tuva, på vilken detta lass välte. Ty vi äro icke inne på praktiskt framkomliga och i längden hållbara vägar, om vi följa utskottets förslag.

Herr Råstock upplyste, att bägge de länder, som nu äro våra huvudleverantörer av kol, ha förklarar sig villiga att tillgodose landets behov av denna vara, och han nämnde, att prisförhöjningen i båda fallen hade rört sig om — vill jag minnas — 2 kronor per ton. Men om det nu förhåller sig på det sättet, att dessa båda länder äro beredda att fortsätta leveranserna och man härigenom får importen tryggad i den mån det är möjligt att få frakterna klarade, då är det väl inte en sådan ko på isen, att man behöver vidtaga sådana kraftåtgärder, att man genom ett anslag på lägst 20 miljoner kronor och antagligen ett vida större belopp går in för ett system, som man inte riktigt har kunnat genomtänka och som inte är skisserat på ett sådant sätt, att man får något riktigt grepp om det. Är det inte under sådana förhållanden mera önskvärt, att man försöker ordna denna sak genom frivilliga uppgörelser och med anlitande av den makt, som regeringen i alla fall sitter inne med, även om man inte går in för detta system? Jag ber att få påpeka, att när det vid ett föregående tillfälle gällde att lösa ett tämligen svårt problem just på kolmarknadsområdet, nämligen att se till att vårt land uppfyllde bestämmelserna i ett handelsavtal, vari stadgades, att 48 procent av Sveriges kolimport skulle tagas från ett visst håll, gick det mycket väl att klarera denna sak utan att bilda någon som helst pool eller något som helst monopol. Om man inte kan komma fram på frivillig väg, hänger ju den makt, som rege-

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

ringen i alla fall besitter, som ett damoklessvärd över vederbörande, och det behöves antagligen inte mycket mera för att uppnå önskat resultat.

Herr Råstock nämnde vidare en liten detalj, som måhända inte spelat så liten psykologisk roll när det gällt att fatta detta beslut, nämligen att män ville gardera sig mot höjda hyror genom att förhindra att bränslekostnaderna skulle gå upp för högt och drabba orimligt hårt. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på en enda liten lucka i detta resonemang. Om vi tänka oss två fastigheter, av vilka den ena uppvärms medelst eldning med koks och den andra fått koksugnarna omändrade för oljeeldning, får den förstnämnda statssubvention för att hyresnivån skall kunna hållas nere, under det att den andra får ingenting. Jag anser att det finns en eller annan dylik sak, som man inte heller så noga genomtänkt.

Herr talman, jag har vid behandlingen av denna fråga fått den känslan, att när staten lägger sin — som jag skulle vilja benämna det — döda hand på en viss vara för att reglera tillgången på densamma, så hindrar detta tillförseln av denna vara. Det tidigare, som jag förut påpekade, svala intresset för beredskapsfrågor börjar redan nu att ersättas av en mängd åtgärder, som säkerligen komma att få de följder, som statsingripanden vanligen bruka medföra, nämligen minskad tillgång på de varor det gäller. Jag tror för min del, att vi inte ha råd att avvara det enskilda initiativ, som finnes på olika områden, och jag anser inte, att det är lyckligt och bra att staten genom det ingripande som här sker och genom andra åtgärder, som kunna komma att följa, hindrar det som i alla fall är det väsentliga, nämligen att det kommer viktiga förnödenheter in i landet. Om det på något sätt skulle ha uppstått vinster, som överstiga vad som är rätt och rimligt, tar ju i alla fall finansministern vid årets slut tillbaka detta vid skatteuppbörden, så att dessa belopp komma likväl det allmänna till godo, åtminstone en väsentlig del därutav. Det är inte differensen mellan det högre och det lägre anslagsbeloppet, som för mig är huvudsynpunkten, utan det är att det överhuvud taget inte är lyckligt med statsingripanden av här föreslagen art.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Bagge**: Herr talman! Det är endast ett par saker som jag skulle vilja klara ut med anledning av finansministerns yttrande.

Han slutade med att säga, att de meningsskiljaktigheter, som tagit sig uttryck i reservationen, innebära en splittring, som han för sin del i ganska irriterade ordalag vände sig emot. Jag vill säga, att detta förefaller mig en liten smula underligt, ty samtidigt sade herr finansministern, att enighet förelåg i alla väsentliga punkter. Alla hade varit med om att tillstyrka bildandet av denna pool, som för honom var det väsentliga och avgörande. Ja, han gick till och med så långt, så att han menade, att vi vore mera sams än vad vi egentligen förstodo inom oppositionen. Vad i all världens tid skall då en stackars opposition göra, om detta innebär en otillbörlig splittring? Vi ha väl ändå anledning att försöka få fram vad vi anse vara sakligt lämpligt i fråga om metoder, som syfta till samma mål.

I ett annat avseende måste jag delvis ge finansministern rätt. Han sade, att i fråga om krigsriskförsäkringarna och kostnaderna för dessa äro ju alla ense, och att detta väl måtte utgöra en subvention, och sålunda hade även oppositionen gått med på subventionsprincipen. Herr finansministern har fullkomligt rätt i att det i detta fall är fråga om en subvention. Det måste givetvis vara förhållandet, om staten betalar krigsriskpremierna för sjöfarten. Detta är en

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.
(Forts.)

sak, som man ur statsfinansiella synpunkter kan ställa sig ganska betänksam inför, men det är ändå en åtgärd av väsentligt annan natur än den som här föreslås, nämligen en subvention beträffande kolet. I fråga om övertagandet av krigsriskpremierna skulle jag för det första tro, att det är lättare att överblicka konsekvenserna av detta beträffande belastningen på staten. Det är för det andra en sak av mycket stor betydelse att det inte inverkar på tonnagets storlek vem som betalar krigsriskpremierna. Det är sålunda ett kostnadsmoment, som inte har något sammanhang med en minskad tillgång på varorna i fråga, och därför icke behöver få ett uttryck i prisbildningen. Under sådana förhållanden behöver man inte vid en subvention, som håller ned priset i motsvarande mån, tillgripa det regleringssystem, varom jag talade och som förefaller mig vara den betänkligaste följden av den subvention, som i denna proposition är föreslagen, ett regleringssystem, som skulle sträcka sig över så gott som hela näringslivet.

Finansministern gav också ganska belysande exempel på hur detta system skall användas i fråga om differentieringen av kolsubventionen på olika industrier. Han sade, att somliga industriers kolförsörjning kunna vi bidra till att bekosta, medan andra inte kunna erhålla denna subvention. Vem skall bestämma den saken? Det är tydligen myndigheterna, som skola bestämma en sådan sak, och det förefaller mig vara en metod, som ur alla synpunkter är mycket olämplig. Jag tycker mig redan skåda den kommande näringsdiktatorn, vilken precis som i Tyskland reglerar priserna och därmed bestämmer över hela näringslivet, och det är ett föredöme, som jag för min del inte vill acceptera. Det är på denna punkt som jag tror att det föreligger en mycket stor skillnad mellan finansministerns och min uppfattning även i princip. Men denna skillnad måste jag giva öppet uttryck åt och anses sannerligen inte, att jag därmed gör mig skyldig till någon illojal opposition eller åstadkommer olämplig meningssplittring.

Herr RåstocK: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord till herr Lithander, som gjorde mig den äran att citera något av vad jag sade. Jag vill då å min sida fästa herr Lithanders uppmärksamhet på att det på sid. 2 i utlåtandet talas om de garantier staten skulle lämna. Av de utfästelser, som där äro gjorda, framgår, att vederbörande importörer äro garanterade mot förluster, och inte nog med det; de äro även garanterade handelsvinst. Herr Lithander ställde betydligt större anspråk än vad vanligt folk äro benägna att göra, om han utöver detta ville ha alldeles särskilda privilegier för importörerna.

Vad sedan kolnämnden beträffar tror jag att jag vågar säga, att vi under utskottsbehandlingen fingo det intrycket, att man fått prima folk i densamma, som äro beredda att handla efter fullt affärsmässiga principer och så snabbt som möjligt.

Vad slutligen beträffar oljeeldningen, som herr Lithander ömmade alldeles särskilt för, vill jag säga, att det är många, som haft oljeeldning, som redan fått lov att övergå till kol- och kokseldning. Om det är någonting som är svårt att få, skulle jag gissa att det är brännolja, som säkerligen är betydligt svårare att anskaffa än kol.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först beträffande utskottets hemställan propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utskottets utlåtande fogade, med 1) betecknade reservationen, samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i äm-

Ang. vissa åtgärder för reglering av prisbildningen på stenkol m. m.

(Forts.)

net; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Anderson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utskottets utlåtande fogade, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen framställde härefter propositioner på den del av utskottets motivering å sid. 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet finner skäl» och som slutar med orden »för förnyat övervägande», samt den del av utskottets motivering å sid. 6 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Det nya anslaget» och som slutar med orden »till erinran häremot», nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i dessa delar, dels ock på godkännande av den motivering i motsvarande delar, som föreslagits i den vid utskottets utlåtande fogade, med 1) betecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härpå gav herr talmannen propositioner på den del av utskottets motivering å sid. 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet har icke» och som slutar med orden »med kolimportorganisationen», nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av den motivering i motsvarande del, som föreslagits i den vid utskottets utlåtande fogade, med 2) betecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen blev på av herr talmannen därå given proposition utskottets motivering i övrigt av kammaren godkänd.

§ 15.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Fru **Rönn-Christiansson**, som anförde: Herr talman! Frågan om evakuering av vid luftanfall särskilt utsatta områden har under senare tid fått den största aktualitet. Vissa åtgärder ha redan vidtagits för att möjliggöra dylik evakuering.

För barnen i åldern 9—14 år lära evakueringsplanerna i stort sett vara utarbetade, vilket naturligtvis hälsas med största tillfredsställelse. Enligt lagbestämmelserna tillhöra dock även småbarn under 9 år, äldre och bli-

Interpellation. (Forts.)

vande mödrar de kategorier av befolkningen, som ävenledes snabbt skall utrymmas ur de mest utsatta orterna. I händelse av luftbombardemang skulle dessa mer eller mindre hjälplösa grupper vara till stort hinder för den övriga delen av befolkningen i dess arbete att neutralisera och begränsa verkningarna av bombardemanget. Utgående från bl. a. denna synpunkt föreligger alltså en lika stor nödvändighet att i god tid förbereda även dessa kategoriers överflyttning till andra orter som skolbarnens.

Detta är så mycket nödvändigare då de åtgärder vilka måste vidtagas exempelvis för småbarnens vidkommande fordra ett synnerligen krävande och vittomfattande förberedelsearbete.

Det säger sig självt, att kvinnorna äro de mest lämpade att handha såväl förberedelsearbetet som de därur följande arbetsuppgifterna. Det borde därför vara en helt naturlig sak att kommuner och luftskyddsmyndigheter finge anvisning att för dessa ändamål och på ett tidigt stadium söka vinna kvinnornas medverkan. Att kvinnorna hysa stort intresse för dessa uppgifter kan påvisas av en rad exempel. Lokala »evakueringskommittéer» skulle redan nu kunna sätta igång med en inventering av den ena eller den andra ortens möjligheter att ta emot småbarn från de städer som skola evakueras, undersöka tillgången på administrativ- och vårdpersonal vilken kunde ställas till förfogande etc. Det dunkel som råder rörande evakuering måste avlägsnas. Mödrarna liksom den övriga civilbefolkningen måste få kännedom om hur evakueringen verkar och hur myndigheterna förberett den. Det är inte kännedomen om planerade säkerhetsåtgärder som framkallar panik utan okungheten om desamma. Medvetandet om förefintliga brister kan å andra sidan också i hög grad bidra till att stimulera frivilligheten. Myndigheterna böra icke underskatta den hjälp som de på frivillighetens väg kunna erhålla.

I samband med evakueringsfrågan tillåter jag mig påpeka den stora nytta myndigheterna komma att ha av det omfattande arbete som utförts av Kvinnoföreningarnas Beredskapskommitté. För någon tid sedan inbjöd beredskapskommittén den kvinnliga representationen i riksdagen att ta del av dess verksamhet, framför allt i fråga om registreringen av kvinnorna i Stockholm. Därvid framgick emellertid att kommittén saknade direktiv för sitt fortsatta arbete. Bristen på klara direktiv gör verksamheten ineffektiv. Med klara riktlinjer skulle mer kunna utvinnas ur arbetsresultatet.

Med hänvisning till vad som här framförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande frågor:

1. Har regeringen planerat några åtgärder som möjliggöra evakueringen av barn under 9 år, åldringar, sjuka och blivande mödrar från de för luftbombardemang eller annat anfall mest utsatta områdena?

2. Har regeringen i så fall tagit vederbörlig hänsyn till möjligheten av att utnyttja kvinnorna vid organiseringen och verkställandet av evakuering, då ju kvinnorna äro speciellt lämpliga att handhava skötseln av barn, åldringar och sjuka?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes andra särskilda utskottets memorial, nr 1, angående ersättning till vaktpersonal hos andra särskilda utskottet.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Herr Nilsson i Göteborg avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12, med hemställan om godkännande av kungörelsen den 8 september 1939 om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m.

Denna motion bordlades.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Karlsson i Grängesberg	under	3	dagar	fr. o. m.	den	27	sept.,	
» Olsson i Rödningberg	»	3	»	»	»	28	»	
» Persson i Vinberg	»	3	»	»	»	28	»	
» Uddenberg	»	4	»	»	»	29	»	
» Borg	»	4	»	»	»	28	»	
» Nilsson i Norrlångträsk	»	7	»	»	»	30	»	
» Lindberg i Umeå	»	5	»	»	»	28	»	
» Ericson i Boxholm	»	5	»	»	»	29	»	
» Johansson i Norrfors	»	5	»	»	»	28	»	
fru Humla	»	5	»	»	»	30	»	
herr Björling	»	5	»	»	»	29	»	
» Björklund	»	3	»	»	»	28	»	
» De Geer i Lesjöfors	»	4	»	»	»	28	»	och
» Gezelius	»	4	»	»	»	29	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Sune Norrman.